

Fimmtudaginn 27. febrúar 1997.

Nr. 344/1996.

Ákærvaldið

(Sigríður Jósefsdóttir saksóknari)

gegn

Jóhanni Gunnari Bergþórssyni

(Ásgeir Thoroddsen hrl.)

Virðisaukaskattur. Staðgreiðsla skatta. Fjárdráttur. Frávísun máls að hluta. Áfrýjun. Skilorð.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Garðar Gíslason, Arnljótur Björnsson og Markús Sigurbjörnsson.

Ríkissaksóknari skaut málinu til Hæstaréttar í samræmi við yfirlýsingu ákærða um áfrýjun og einnig af hálfu ákærvalds með stefnu 4. september 1996.

Af hálfu ákærvalds er þess krafist, að refsing ákærða verði þyngd.

Ákærði krefst þess, að áfrýjun af hálfu ákærvaldsins verði vísað frá Hæstarétti, svo og, að málinu verði vísað frá héraðsdómi, að því er varðar sakarefni í ákæru 3. apríl 1996. Að öðru leyti krefst ákærði aðallega sýknu af kröfum ákærvaldsins, en til vara, „að fallið verði frá ákvörðun viðurlaga, ákvörðun um viðurlög verði frestað eða viðurlög verði lækkuð verulega“.

I.

Eins og nánar greinir í héraðsdómi, var málið höfðað með ákærum 16. janúar og 3. apríl 1996 á hendur ákærða vegna brota, sem hann var talinn hafa gerst sekur um í starfi sínu sem framkvæmdastjóri Hagvirkis-Kletts hf. Bú þess félags var tekið til gjaldþrotaskipta 6. október 1994.

Í fyrri ákæru var ákærða gefið að sök að hafa árið 1994 brotið gegn þágildandi ákvæðum 1., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt, með því að hafa ekki staðið ríkissjóði skil á virðisaukaskatti, sem fyrrnefnt félag innheimti á tímabilinu mars til ágúst það ár, að fjárhæð samtals 22.552.538 krónur. Ákærða var einnig gefið að sök að hafa brotið á sama ári gegn þágildandi ákvæðum 1.,

sbr. 7. mgr. 30. gr. laga nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda, með því að hafa ekki staðið ríkissjóði skil á samtals 12.651.793 krónum, sem var haldið eftir af launum starfsmanna félagsins í júní til ágúst á því ári til staðgreiðslu gjalda þeirra.

Í síðari ákæru var ákærði sóttur til saka fyrir að hafa brotið gegn 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 með því að draga Hagvirki-Kletti hf. fé og nota það í rekstur félagsins. Var ákærða í þessu sambandi gefið að sök að hafa árin 1991 til 1994 haldið eftir við útborgun launa til starfsmanna félagsins samtals 12.048.554 krónum til greiðslu iðgjaldshluta þeirra til tólf lífeyrissjóða og 1.204.550 krónum til greiðslu félagsgjalda þeirra til tíu stéttarfélaga, en ekki staðið skil á fénu. Jafnframt var ákærði sakaður um að hafa árin 1992 til 1994 haldið eftir við útborgun launa til starfsmanna alls 2.808.919 krónum, sem átti að verja til greiðslu meðlagsskulda þeirra við Innheimtustofnun sveitarfélaga og ekki voru staðin skil á. Undir rekstri málsins í héraði var gerð sú breyting á fyrri ákæru-liðnum, sem að framan greinir, að brot ákærða var talið varða iðgjöld til ellefu lífeyrissjóða, samtals 10.671.047 krónur, og félagsgjöld til tíu stéttarfélaga, samtals 1.130.681 króna. Þá var einnig gerð sú breyting á síðari ákæru-liðnum, að fé til greiðslu meðlagsskulda, sem ekki voru staðin skil á, var alls talið nema 1.791.633 krónum.

Með hinum áfrýjaða dómi var ákærði sakfelldur fyrir framan-greind ákæruæfni að frátöldum sakargiftum fyrir að hafa ekki staðið skil á annars vegar virðisaukaskatti, að fjárhæð 6.120.007 krónur, sem greiða átti í ríkissjóð 5. október 1994, og hins vegar iðgjaldshluta til Lífeyrissjóðs verkfræðinga, sem dreginn var af launum ákærða sjálfs árin 1992 til 1994, alls 353.988 krónur. Í dómkröfum ákæruvaldsins fyrir Hæstarétti er krafist staðfestingar niðurstöðu héraðsdóms um sakfellingu ákærða. Eru fyrrgreind ákvæði héraðsdóms um sýknu því ekki til endurskoðunar.

II.

Krafa ákærða um, að áfrýjun ákæruvaldsins verði vísað frá Hæstarétti, er einkum reist á því, að við munnlegan flutning málsins í héraði hafi af þess hálfu verið lýst því álitu, að hæfileg refsing á hendur ákærða vegna brotanna, sem honum eru gefin að sök, væri fangelsi í sjö mánuði, skilorðsbundið í heild, og sekt, að fjárhæð

3.000.000 krónur. Ákærði telur ákærvaldið bundið af þessari yfirlýsingu, og fái áfrýjun þess því ekki staðist 148. gr. laga nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála, sbr. 8. gr. laga nr. 37/1994, þar sem heimild í ákvæðinu til áfrýjunar sé háð því, að ríkissaksóknari telji viðurlög samkvæmt héraðsdómi að mun of væg, en ákærða hafi þar verið gerð þyngri refsing en að framan greinir.

Af ákvæðum laga nr. 19/1991 verður ekki leitt, að ákærvaldið geti orðið bundið svo af álitum um hæfileg viðurlög á hendur sökuðum manni sem látið er í ljós af hálfu þess við meðferð opinbers máls, að ekki verði horfið frá því síðar, ef efni þykja til, enda gildir ekki á þessu sviði regla hliðstæð þeirri, sem er í 45. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála. Verður ríkissaksóknara því ekki talið óheimilt að áfrýja héraðsdómi á hendur ákærða til þyngingar refsingu vegna þeirra ástæðna, sem að framan greinir.

Ákærði styður umrædda kröfu sína jafnframt við þau rök, að áfrýjað hafi verið of seint af hálfu ákærvalds, þótt það hafi gerst innan frests samkvæmt fyrri málslið 152. gr. laga nr. 19/1991, sbr. 12. gr. laga nr. 37/1994, því að ekki geti staðist grundvallarrétt borgaranna til réttlátrar og sanngjarnrar málsmeðferðar að ætla ákærvaldi lengri áfrýjunarfrest en ákærða. Um þessa röksemd verður að líta til þess, að átta vikna frestur til áfrýjunar, sem ríkissaksóknara er veittur með fyrrgreindu lagaákvæði, hefst við uppkvaðningu héraðsdóms. Fjögurra vikna frestur, sem ákærði nýtur til að lýsa yfir áfrýjun, hefst á hinn bóginn, þegar héraðsdómur er birtur fyrir honum, sbr. 2. mgr. 151. gr. laga nr. 19/1991, sbr. 11. gr. laga nr. 37/1994. Gilda að þessu leyti ólíkar reglur um upphaf áfrýjunarfrests gagnvart hvorum aðila, þar á meðal, hvort honum þurfi að vera kunnugt um héraðsdóm, til að fresturinn byrji að líða. Þegar af þessum sökum verður ekki fallist á, að tilvitnuð ákvæði, þar sem mælt er fyrir um ósambærilega fresti handa aðilum til að áfrýja héraðsdómi í opinberu máli, feli í sér einhvern þann ójöfnuð, sem sé andstæður 1. mgr. 70. gr. stjórnarskrárinnar, sbr. 8. gr. stjórnskipunarlaga nr. 97/1995, eða aðrar grundvallarreglur íslenskra laga um réttláta meðferð mála fyrir dómi.

Samkvæmt framangreindu verður ekki tekin til greina krafa ákærða um, að áfrýjun af hálfu ákærvaldsins verði vísað frá Hæstarétti.

III.

Í ákæru 3. apríl 1996 er ákærða, sem fyrr segir, gefið að sök að hafa dregið Hagvirki-Kletti hf. tilgreindar fjárhæðir, sem haldið var eftir við útborgun launa til starfsmanna félagsins árin 1991 til 1994 til greiðslu iðgjaldshluta þeirra til lífeyrissjóða, félagsgjalda þeirra til stéttarfélaga og skulda við Innheimtustofnun sveitarfélaga vegna barnsmeðlaga. Í ákærunni er greint á milli einstakra lífeyrissjóða og stéttarfélaga, sem greiðslurnar voru ætlaðar, en auk þess fjallað sérstaklega um þann þátt málsins, sem varðar Innheimtustofnun sveitarfélaga. Fram kemur, hvað félaginu hafi borið að greiða hverjum viðtakanda, og er þar greint á milli ára eftir því, hvenær fénu var haldið eftir við útborgun launa. Þessi lýsing sakarefnis í ákæru er nægilega skýr, enda liggja fyrir í málinu gögn um nánari sundurliðun á greiðslunum, sem voru ætlaðar hverjum viðtakanda, þar sem meðal annars verður séð, af launum hvaða starfsmanna þær hafi verið dregnar. Eru því ekki efni til að fallast á með ákærða, að ákærunni sé að þessu leyti svo áfátt, að frávísun hennar varði frá héraðsdómi.

Um þessa ákæru verður á hinn bóginn að líta til þess, að ákæruvaldið telur þar, að brot ákærða felist í því, að haldið hafi verið eftir á alllöngu tímabili tilteknum fjárhæðum við útborgun launa til starfsmanna Hagvirkis-Kletts hf., sem hann hafi dregið félaginu í stað þess að skila fénu til lífeyrissjóða, stéttarfélaga og Innheimtustofnunar sveitarfélaga og efna þannig skuldbindingar viðkomandi starfsmanna gagnvart þeim. Slík háttsemi kann að varða við 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sem ákæruvaldið byggir hér á sem refsheimild, að því leyti, sem vanrækt hefur verið að skila sjálfri fjárhæðinni, er haldið var eftir við launaútborgun og kann af þeim sökum að tilheyra öðrum. Öðru máli gegnir hins vegar um vanrækslu um að greiða kostnað eða dráttarvexti, sem falla til, ef ekki eru staðin skil á fénu á réttum tíma. Þá getur það ekki heldur varðað refsingu samkvæmt tilvitnuðu ákvæði, að vinnuveitandi standi ekki skil á þeim iðgjaldshluta, sem honum ber sjálfum að leggja af mörkum til lífeyrissjóðs á móti framlagi starfsmanns síns.

Af hálfu ákærða er því haldið fram, að árin 1991 til 1994 hafi Hagvirki-Klettur hf. innt af hendi ýmsar greiðslur til þeirra lífeyrissjóða

og stéttarféлага, sem getið er í ákæru, svo og til Innheimtustofnunar sveitarféлага. Þessum greiðslum hafi viðtakendur yfirleitt ráðstafað fyrst upp í áfallinn kostnað og dráttarvexti af ógreiddum iðgjöldum, félagsgjöldum og meðlögum vegna starfsmanna Hagvirkis-Kletts hf., en afganginum inn á höfuðstól skuldar. Að auki hafi lífeyrissjóðir látið greiðslur frá félaginu ganga jöfnum höndum inn á skuldir vegna iðgjaldshluta starfsmanna og félagsins sjálfs. Ákærði staðhæfir, að greiðslurnar, sem félagið innti af hendi þetta tímabil, séu hærri en nemur höfuðstólsfjárhæð iðgjaldshluta starfsmanna til lífeyrissjóða, félagsgjaldanna og barnsmeðlaganna, sem ákæran frá 3. apríl 1996 tekur til, en höfuðstólsfjárhæðin teljist enn ógreidd vegna þess eins, hvernig viðtakendur ráðstöfuðu greiðslum á framangreindan hátt til uppgjors á öðrum kröfuliðum, sem hafi að öllu leyti verið á valdi þeirra sjálfra.

Í málinu liggja ekki fyrir viðhlítandi gögn um, að hvaða marki Hagvirki-Klettur hf. innti af hendi greiðslur með þeim hætti, sem ákærði heldur fram, fjárhæðir þeirra eða hvernig viðtakendur hafi ráðstafað þeim inn á einstaka kröfuliði. Er því ekki unnt að leysa úr, hvort staðhæfingar ákærða í þessum efnum eigi við rök að styðjast, en þær gætu leitt til sýknu, ef réttar væru. Er reifun málsins af þessum ástæðum svo áfátt, að dómur verður ekki felldur á sakarefni samkvæmt ákærunni frá 3. apríl 1996. Verður málinu því vísað að þessu leyti frá héraðsdómi.

IV.

Óumdeilt er, að fjárhæð virðisaukaskatts og staðgreiddra opinberra gjalda starfsmanna Hagvirkis-Kletts hf., sem greinir í ákæru 16. janúar 1996 og ákærði var sakfelldur í héraðsdómi fyrir að hafa vanrækt að skila í ríkissjóð, er í samræmi við skýrslur, sem stöfuðu frá félaginu á tímabilinu, þegar ákærði gegndi þar starfi framkvæmdastjóra. Við skýrslugjöf fyrir héraðsdómi var ákærði meðal annars spurður um, hver hefði tekið ákvörðun um að standa ekki skil á þeim virðisaukaskatti, sem félagið innheimti og hér um ræðir. Hann kvaðst sjálfur hafa tekið ákvörðun í ljósi peningastöðu félagsins hverju sinni um það, hvernig fjármunum þess yrði ráðstafað, og hafi það verið ákvörðun sín að geyma að greiða virðisaukaskatt. Spurður við sama tækifæri um, hver hafi tekið ákvörðun um að

standa ekki skil á staðgreiðslu opinberra gjalda starfsmanna félagsins, sagðist ákærði hafa ákveðið „í öllum þessum tilfellum, hvar skyldi látið bíða“. Verður samkvæmt þessu að telja sýnt, að ákærði stóð einn að þeim ákvörðunum, sem hér um ræðir, en til þess var hann bær sem framkvæmdastjóri félagsins. Af þessum sökum geta ákvæði 30. gr. laga nr. 45/1987 og 40. gr. laga nr. 50/1988 náð til ákærða, enda verður berlega ráðið af þágildandi 6. mgr. fyrrnefndu lagagreinarinnar og 5. mgr. þeirrar síðarnefndu, að þessum refsíákvæðum verði beitt gagnvart fyrirsvarsmanni lögaðila vegna brota, sem eru drýgð í starfsemi lögaðilans.

Samkvæmt 1. mgr. 30. gr. laga nr. 45/1987 er refsivert, að skilaskyldur aðili afhendi ekki á lögmæltum tíma staðgreiðslu opinberra gjalda launamanns, sem hann hefur haldið eftir. Í 1. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 er með samsvarandi hætti lýst refsivert, að skattskyldur aðili afhendi ekki á lögmæltum tíma virðisaukaskatt, sem hann hefur innheimt. Eftir þessu verður unnið til refsingar með því einu að láta ógert að skila umræddum gjöldum í ríkissjóð á tilskildum tíma. Af fyrrgreindum framburði ákærða fyrir héraðsdómi er ljóst, að hann ákvað, að Hagvirki-Klettur hf. léti hjá líða að standa á réttum tíma skil á umræddum gjöldum í ríkissjóð. Þegar af þeirri ástæðu telst hér fullnægt þeim huglægu refsiskilyrðum, sem leidd verða af upphafsorðum tilvitnaðra lagaákvæða.

Að öðru leyti en leiðir af framangreindu verður fallist á það með héraðsdómara, að röksemdir, sem ákærði hefur fært fram í þessum þætti málsins og greinir í hinum áfrýjaða dómi, leiði ekki til sýknu, heldur komi til álita við ákvörðun refsingar.

Samkvæmt þessu verður staðfest niðurstaða héraðsdóms um sakfellingu ákærða fyrir brot, sem honum eru gefin að sök í ákæru 16. janúar 1996, en þau eru þar réttilega heimfærð til refsíákvæða.

V.

Þegar litið er til þeirra brota, sem ákærði er sakfelldur fyrir samkvæmt framangreindu, og þeirra atvika í tengslum við þau, sem greinir í forsendum héraðsdóms um ákvörðun refsingar, þykir hæfilegt, að ákærði sæti fangelsi í þrjá mánuði, en refsing þessi verður skilorðsbundin, eins og í dómsorði greinir. Þá verður staðfest niðurstaða héraðsdóms um sekt á hendur ákærða og vararefsingu.

Ákvæði héraðsdóms um fjárhæð málsvagnarlauna skal vera óraskað. Ákærði verður dæmdur til að greiða þau laun að hálfu ásamt öðrum sakarkostnaði í héraði og kostnaði af áfrýjun málsins, þar með talin málsvagnarlaun skipaðs verjanda síns fyrir Hæstarétti, svo og saksóknarlaun í ríkissjóð, allt eins og nánar greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Málinu er vísað frá héraðsdómi, að því er varðar ákæru 3. apríl 1996.

Ákærði, Jóhann Gunnar Bergþórsson, sæti fangelsi í 3 mánuði, en fresta skal fullnustu refsingarinnar í 2 ár frá uppsögu dóms þessa, og falli hún niður að þeim tíma liðnum, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Ákærði greiði 4.000.000 krónur í sekt í ríkissjóð innan fjögurra vikna frá birtingu þessa dóms, en sæti annars fangelsi í 8 mánuði.

Ákvæði héraðsdóms um fjárhæð málsvagnarlauna skipaðs verjanda ákærða skal vera óraskað. Ákærði greiði helming sakarkostnaðar í héraði og áfrýjunarkostnaðar málsins, þar með talinn helming málsvagnarlauna skipaðs verjanda síns fyrir Hæstarétti, Ásgeirs Thoroddsen hæstaréttarlögmanns, sem eru ákveðin samtals 150.000 krónur. Þá greiði ákærði alls 150.000 krónur í ríkissjóð í saksóknarlaun í héraði og fyrir Hæstarétti. Sakarkostnaður í héraði og áfrýjunarkostnaður greiðist að öðru leyti úr ríkissjóði.

Dómur Héraðsdóms Reykjaness 23. júlí 1996.

Ár 1996, þriðjudaginn 23. júlí, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjaness, sem háð er að Brekkugötu 2, Hafnarfirði, af Finnboga H. Alexanderssyni héraðsdómara, kveðinn upp dómur í málinu nr. S-26/1996 (S-197/1996): Ákærvaldið gegn Jóhanni Gunnari Bergþórssyni, sem tekið var til dóms 1. þessa mánaðar.

Málið er höfðað með tveimur ákærum ríkissaksóknara, út gefnum 16.

janúar 1996 (S-26/1996) og 3. apríl 1996 (S-197/1996), á hendur Jóhanni Gunnari Bergþórssyni, Vesturvangi 5, Hafnarfirði, fæddum 12. desember 1943, fæðingarnúmer 229.

Málin voru sameinuð undir málsnúmerinu S-26/1996.

I.

Samkvæmt fyrri ákæru er ákærði sem framkvæmdastjóri hlutafélagsins Hagvirkis-Kletts, kennitala 511177-0309, Hafnarfirði, sem úrskurðað var gjaldþrota 6. október 1994, ákærður fyrir eftirgreind brot, framin í rekstri þess félags.

1. Brot á lögum um virðisaukaskatt.

Ákærða er gefið að sök að hafa eigi í samræmi við það, sem lög áskilja, staðið ríkissjóði skil á virðisaukaskatti, sem félagið hafði innheimt árið 1994, samtals að fjárhæð 22.552.538 kr., samkvæmt eftirgreindum virðisaukaskattsskýrslum, sem afhentar voru innheimtumanni ríkissjóðs án greiðslu:

Greiðslutímabil	Dagsetning skýrslu	Skýrsla móttækin			
16. Mars-apríl	6. 6. 1994	10. 6. 1994	kr.	15.902.679	
– innborganir			–	6.982.157	kr. 8.920.522
24. Maí-júní	5. 8. 1994	6. 9. 1994			– 7.512.009
32. Júlí-ágúst	12. 10. 1994	13. 10. 1994			– 6.120.007
			Samtals	kr.	22.552.538

Telst þetta varða við 1. mgr., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt, sjá nú 3. gr. laga nr. 42/1995, og 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 39/1995.

2. Brot á lögum um staðgreiðslu opinberra gjalda.

Þá er ákærða gefið að sök að hafa eigi staðið ríkissjóði skil á 12.651.793 kr., sem hafði verið haldið eftir við útborgun á launum til starfsmanna félagsins tímabilið júní til ágúst 1994, í samræmi við lög nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda, sbr. lög nr. 90/1987. Vanskilafjárhæðin er samkvæmt eftirgreindum skilagreinum, sem voru afhentar innheimtumanni ríkissjóðs án greiðslu:

Greiðslutímabil	Dagsetning skilagreinar	Skilagrein móttækin				
6. Júní	15. 7. 1994	19. 7. 1994	kr.	3.889.637		
– innborgun			–	83.262	kr.	3.806.375
7. Júlí	15. 8. 1994	6. 9. 1994			–	4.153.988
8. Ágúst	15. 9. 1994	10. 10. 1994			–	4.691.430
				Samtals	kr.	12.651.793

Telst þetta varða við 1. mgr., sbr. 7. mgr. 30. gr. laga nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda, sjá nú 2. gr. laga nr. 42/1995, og 262. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 39/1995.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar fyrir framangreind brot.

II.

Samkvæmt síðari ákæru er ákærði sem framkvæmdastjóri hlutafélagsins Hagvirkis-Kletts, kennitala 511177-0309, Hafnarfirði, sem úrskurðað var gjaldþrota 6. október 1994, ákærður fyrir fjárdrátt, framinn í rekstri þess félags.

I. Ákærða er gefið að sök að hafa við útborgun launa til starfsmanna félagsins árin 1991, 1992, 1993 og 1994 haldið eftir samtals 13.253.104 kr. til greiðslu á iðgjaldshluta þeirra til lífeyrissjóða, 12.048.554 kr., og félagsgjöldum þeirra til stéttarfélaga, 1.204.550 kr., en eigi staðið skil á því fé, eins og skylt var samkvæmt 2. málslíð 2. gr. og 2. mgr. 6. gr. laga nr. 55/1980 um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrissréttinda, heldur dregið félaginu féð og notað í rekstur þess.

Við aðalmeðferð málsins var af hálfu ákæruvalds gerð breyting á ákæru þessari, sem leiddi til lækunar á heildarfjárhæð þeirri, sem haldið var eftir af iðgjöldum til lífeyrissjóða og félagsgjalda til stéttarfélaga. Ákærða er því gefið að sök að hafa við útborgun launa til starfsmanna félagsins ofangreind ár haldið eftir samtals 12.082.761 kr., þar af 10.952.080 kr. vegna lífeyrissjóðsiðgjalda og 1.130.681 kr. vegna félagsgjalda til stéttarfélaga. Tillit er tekið til þessara breytinga í því, sem hér fer á eftir, og sundurliðast fjárhæðin sem hér greinir:

1. Frjálsi lífeyrissjóðurinn.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	
1991		
26. 8.-29. 12.	kr. 34.088	
1992		
30. 12. 1991-27. 12. 1992	– 263.745	
1993		
27. 12. 1992-26. 12. 1993	– 140.227	
1994		
27. 12. 1993-18. 9. 1994	– <u>257.110</u>	kr. 695.170

2. Lífeyrissjóður byggingariðnaðarmanna í Hafnarfirði.
Félag byggingariðnaðarmanna í Hafnarfirði.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	Félagsgjöld	
1993			
4. 10.-26. 12.	kr. 64.162	kr. 24.854	
1994			
27. 12. 1993-18. 9. 1994	– <u>178.794</u>	kr. 242.956	– <u>48.246</u> kr. 73.100

3. Lífeyrissjóður Hlífar og Framtíðarinnar.
Verkamannafélagið Hlíf.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	Félagsgjöld	
1992			
27. 7.-27. 12.	kr. 1.061.488		
1993			
27. 12. 1993-26. 12. 1993	– 1.034.682	kr. 95.473	
1994			
27. 12. 1993-18. 9. 1994	– <u>122.205</u>	kr. 2.218.375	– <u>210.258</u> kr. 305.731

4. Lífeyrissjóður Norðurlands.
Verkalýðsfélögin Eining og Fram.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	Félagsgjöld	
		Eining	Fram
1993			
1. 11.-26. 12.	kr. 57.630	kr. 1.428	776
1994			
27. 12. 1993-21. 8. 1994	– <u>74.803</u>	kr. 132.433	– <u>9.804</u> 3.686
		<u>Kr. 11.232</u>	<u>4.462</u> kr. 15.694

5. Lífeyrissjóður rafiðnaðarmanna.
Félag íslenskra rafvirkja.

Tímabil	Lífeyrisiðgjöld	Félagsgjöld
1992		
30. 12. 1991-27. 12. 1993	kr. 142.766	kr. 32.490
27. 12. 1992-26. 12. 1994	– 23.182	– 7.448
27. 12. 1993-20. 3.	<u>kr. 12.474</u>	<u>kr. 4.024</u>
	kr. 178.422	kr. 43.962

6. Lífeyrissjóður Suðurnesja.
Verkalýðs- og sjómannafélag Keflavíkur.

Tímabil	Lífeyrisiðgjöld	Félagsgjöld
1992		
9. 3.-27. 12. 1993	kr. 274.284	
27. 12. 1992-19. 9. 1992	– 61.881	kr. 7.392
1994		
24. 1.-18. 9.	<u>– 125.988</u>	<u>– 12.687</u>
	kr. 462.153	kr. 20.079

7. Lífeyrissjóður Tæknifræðingafélags Íslands.

Tímabil	Lífeyrisiðgjöld
1992	
2. 11.-27. 12. 1993	kr. 51.920
27. 12. 1992-26. 12. 1994	– 168.379
27. 12. 1993-24. 7.	<u>– 60.734</u>
	kr. 281.033

8. Lífeyrissjóður Verkfræðingafélags Íslands.

Tímabil	Lífeyrisiðgjöld
1991	
26. 8.-29. 12. 1992	kr. 248.873
20. 12. 1991-27. 12.	– 806.043

1993		
27. 12. 1992-26. 12.	–	237.886
1994		
27. 12. 1993-18. 9.	–	<u>477.618</u> kr. 1.770.420

9. Lífeyrissjóður verkstjóra.
Verkstjórafélag Hafnarfjarðar.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	Félagsgjöld
1993		
22. 2.-26. 12.	kr. 134.514	kr. 37.680
1994		
27. 12. 1993-18. 9.	– <u>452.087</u> kr. 586.601	– <u>83.524</u> kr. 121.204

10. Lífeyrissjóður verslunarmanna.
Verslunarmannafélag Hafnarfjarðar.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	Félagsgjöld
1992		
27. 7. 1991-27. 12.	kr. 348.987	kr. 56.928
1993		
27. 12. 1992-26. 12.	– 277.320	– 65.149
1994		
27. 12. 1993-18. 9.	– <u>463.164</u> kr. 1.089.471	– <u>95.403</u> kr. 217.480

11. Lífeyrissjóðurinn Hlíf.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld
1991	
26. 8.-29. 12.	kr. 78.289
1992	
30. 12. 1991-27. 12.	– 123.616
1993	
27. 12. 1992-26. 12.	– 123.716
1994	
27. 12. 1993-18. 9.	– <u>109.286</u> kr. 434.907

12. Sameinaði lífeyrissjóðurinn.

Félag járníðnaðarmanna og Bíliðnafélagið.

Tímabil	Lífeyrисиðgjöld	Félagsgjöld
1992		
5. 10.-27. 12.	kr. 888.162	kr. 28.560
1993		
27. 12. 1992-26. 12.	– 1.037.043	– 35.280
1994		
27. 12. 1993-18. 9.	– <u>934.934</u>	kr. 2.860.139 – <u>53.592</u> kr. 117.432

13. Trésmiðafélag Reykjavíkur.

Tímabil	Félagsgjöld
1993	
12. 3.-26. 12.	kr. 61.950
1994	
27. 12. 1993-18. 9.	– <u>95.250</u> kr. 157.200

14. Vélstjórafélag Íslands.

Tímabil	Félagsgjöld
1993	
4. 10.-26. 12.	kr. 11.961
1994	
27. 12. 1993-18. 9.	– <u>47.678</u> kr. 59.639
	<u>Samtals</u> kr. 10.952.080 <u>kr. 1.130.681</u>

Í munnlegum málflutningi féll ákærvaldið frá ákæru, að því er varðaði t.l. 7 í ákærunni hér að framan, um iðgjöld til Lífeyrissjóðs Tæknifræðingafélags Íslands. Lækka því fjárhæðir, sem ákært er fyrir, samkvæmt þessum kafla ákæru um 281.033 kr., eða úr 12.082.761 kr. í 11.801.728 kr. Þar af nema því lífeyrисиðgjöld 10.671.047 kr. og félagsgjöld 1.130.681 kr.

Telst þetta varða við 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

II. Ákærða er gefið að sök að hafa eigi staðið skil á 2.808.919 kr., sem eru hluti af samtals 3.815.919 kr., sem haldið var eftir við útborgun launa til starfsmanna félagsins árin 1992 til 1994 til greiðslu á meðlagsskuldum þeirra að kröfu Innheimtustofnunar sveitarfélaga, sbr. 1. t.l. 4. mgr. 5. gr. laga nr. 54/1971 um þá stofnun, en dregið félaginu það fé og notað í rekstur þess, sem hér greinir:

Við aðalmeðferð málsins var þessi ákæruliður lækkaður úr 2.808.919 kr. í 1.791.633 kr., og er við þá leiðréttingu miðað í því, sem hér fer á eftir.

1992

30. 12. 1991-27. 12. kr. 2.358.081

1993

27. 12. 1992-26. 12. – 1.028.358

1994

27. 12. 1993-2. 10. – 406.480

kr. 3.792.919

að frádregnum

innborgunum – 2.001.286 kr. 1.791.633

Telst þetta varða við 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940. Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar.

Eftirtaldir aðilar krefjast bóta úr hendi ákærða.

1. Vélstjórafélag Íslands, kt. 690269-3419, Borgartúni 18, Reykjavík, 61.062 kr. auk innheimtupóknunar og dráttarvaxta, 29.694 kr., til 27. 11. 1995 og dráttarvaxta frá þeim degi til greiðsludags.

2. Verslunarmannafélag Hafnarfjarðar, kt. 490271-1009, Lækjargötu 34 d, Hafnarfirði, 152.235 kr. auk vaxta frá tjónsdegi til greiðsludags.

3. Lífeyrissjóður Verkfræðingafélags Íslands, Engjateigi 9, Reykjavík, 1.151.919 kr. auk dráttarvaxta, 812.243 kr., til 26. 1. 1996, en dráttarvaxta frá þeim degi af 1.964.162 kr. til greiðsludags.

4. Sameinaði lífeyrissjóðurinn, kt. 620492-2809, Suðurlandsbraut 30, Reykjavík, vegna Félags járníðnaðarmanna, Bíliðnafélagsins og Trésmiðafélags Reykjavíkur 222.558 kr. auk innheimtupóknunar og dráttarvaxta, 112.065 kr., til 24. 10. 1996, en dráttarvaxta af 334.623 kr. frá þeim degi til greiðsludags.

5. Lífeyrissjóður Norðurlands, kt. 601092-2559, Skipagötu 14, Akureyri, 132.433 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. 9. 1994 til greiðsludags.

6. Verkalýðsfélagið Eining, kt. 510169-2399, Skipagötu 14, Akureyri, 11.232 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. 9. 1994 til greiðsludags.

7. Verkalýðsfélagið Fram, kt. 511177-0309, Sæmundargötu 7 a, Sauðárkróki, 4.462 kr. með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 1. 5. 1994 til greiðsludags.

8. Innheimtustofnun sveitarfélaga, kt. 530372-0229, Lágmúla 9, Reykja-

vík, 2.808.919 kr. auk dráttarvaxta, 563.450 kr., frá 1. 12. 1991 til 19. 1. 1996, en dráttarvaxta frá þeim degi af 3.372.369 kr. til greiðsludags.

9. Ábyrgðarsjóður launa, kt. 700594-2039, Suðurlandsbraut 24, Reykjavík, 6.260.647 kr. auk 814.767 kr. í vexti frá gjalddaga til 21. apríl 1995 og dráttarvaxta samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 af 7.075.414 kr. frá þeim degi til greiðsludags.

Af hálfu ákærða er þess krafist, að ákærði verði sýknaður af öllum kröfum ákæruvalds í máli þessu.

Í munnlegum málflutningi var þess krafist til vara, ef ekki yrði fallist á sýknukröfu ákærða, að refsing ákærða yrði látin niður falla eða að hún yrði skilorðsbundin.

Pá er þess krafist, að allur sakarkostnaður verði dæmdur á ríkissjóð, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda ákærða ásamt virðisaukaskatti.

Pá er þess krafist af hálfu ákærða, að öllum bótaskröfum á hendur ákærða verði vísað frá dómi, en til vara, að ákærði verði alsýknaður af þeim.

III.

Málavextir.

I. Ákæra, út gefin 16. janúar 1996.

Félagið Hagvirki-Klettur hf., sem ákærði veitti forstöðu, átti í verulegum fjárhagsörðugleikum, einkum þegar kom fram á mitt ár 1994. Af þeim sökum gat félagið ekki staðið innheimtumanni ríkissjóðs, sýslumanninum í Hafnarfirði, fullnægjandi skil á virðisaukaskatti, sem félagið hafði innheimt, svo og staðgreiðslu opinberra gjalda, sem haldið hafði verið eftir við útborgun launa til starfsmanna félagsins. Innheimtumaður ríkissjóðs knúði á um greiðslur, ella mætti félagið búast við stöðvun atvinnurekstrar þess. Á þessum tíma átti ákærði í viðræðum við innheimtumann ríkissjóðs og gerði honum grein fyrir stöðu mála og hvaða lausnir hann teldi vera í sjónmáli. Átti ákærði m. a. viðræður við fjármálaráðuneytið um stöðu mála, sem í byrjun september 1994 tilkynnti innheimtumanni ríkissjóðs, að ráðuneytið heimilaði fyrir sitt leyti, að stöðvun atvinnurekstrar félagsins yrði frestað í u. þ. b. hálfan mánuð, greiddi félagið innheimtumanni ríkissjóðs 10.000.000 kr. fyrir 14. september s. á. Félagið greiddi þá fjárhæð í tvennu lagi 15. og 23. september s. á. Að liðnum frestinum á stöðvun rekstrar skoraði innheimtumaður ríkissjóðs með bréfi, dagsettu 28. september s. á., á félagið að greiða 10.000.000 kr. til viðbótar inn á skuld þess fyrir 30. september s. á., ella yrði öll starfsemi félagsins stöðvuð þann dag. Með bréfum, dagsettum 30. september og 3. október, sendi félagið innheimtumanni ríkissjóðs tillögur að greiðsluáætlun vegna vanskila þess á virðisaukaskatti og staðgreiðslu, þar sem fram kom, að félagið taldi sig geta greitt skuldirnar upp fyrir lok

október. Þeim áætlunum hafnaði innheimtumaður ríkissjóðs með bréfum sömu daga og tilkynnti jafnframt um stöðvun atvinnurekstrar félagsins 4. október. Hinn 4. október 1994 var atvinnurekstur félagsins stöðvaður að boði innheimtumanns og starfsstöðvar, skrifstofur, tæki og vörur félagsins settar undir innsigli. Hinn 6. október s. á. var félagið úrskurðað gjaldþrota í Héraðsdómi Reykjaness og Helgi Jóhannesson hdl. skipaður skiptastjóri búsins.

Hinn 23. janúar 1995 hóf skattrannsóknarstjóri ríkisins rannsókn á skilum félagsins á virðisaukaskatti og afdreginni staðgreiðslu, og lauk rannsókn embættisins 14. febrúar s. á. Hinn 3. ágúst 1994 kærði skattrannsóknarstjóri ákærða til Rannsóknarlögreglu ríkisins vegna brota á lögum nr. 50/1988 um virðisaukaskatt og lögum nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda. Að lokinni rannsókn RLR gaf ríkissaksóknari svo út ákæru þessa á hendur ákærða 16. janúar sl.

Fyrir dóminum lýsti ákærði sig saklausan af ákæruatriðum. Hann kvaðst á hinn bóginn engar athugasemdir gera við þær fjárhæðir, sem í ákæru greindi, enda væru þær í samræmi við virðisaukaskattsskýrslur og skilagreinar félagsins. Hann tók þó fram, að virðisaukaskattsskýrsla fyrir tímabilið júlí-ágúst 1994, 6.120.007 kr., væri gerð af hálfu þrotabúsins. Félaginu hefði verið ókleift að skila þeirri skýrslu eða greiða virðisaukaskattinn samkvæmt henni, þar sem fyrirtækið hefði verið innsiglað 4. október, en skiladagur skýrslu hefði átt að vera 5. október. Þá tók hann fram, að um 3.000.000 króna af 10.000.000 króna greiðslunni í september 1994 hefði verið varið til greiðslu umdeilds virðisaukaskatts frá tímum nauðasamninga félagsins, en hann talið, að öll greiðslan rynni til greiðslu vegna ársins 1994.

Ákærði kvaðst hafa borið ábyrgð á gerð og skilum virðisaukaskattsskýrslna og skilagreina staðgreiðslu, þótt þær væru unnar og þeim skilað af öðrum starfsmönnum félagsins. Hann kvaðst sjálfur hafa tekið ákvarðanir um, hvernig þeim fjármunum, sem komu inn í fyrirtækið, var ráðstafað. Hann kvaðst hafa tekið ákvörðun um að biða með að greiða þessi gjöld, en varið fjármunum fyrirtækisins í að greiða starfsmönnum laun, í rekstur vinnuvéla og annan rekstrarkostnað, þannig, að það markmið næðist, að félagið lifði af, fengi stórverkefni og gæti borgað allt upp. Slíkt hefði oft áður gerst. Félagið hefði því ekki átt fé til að greiða þessi gjöld, en verið að baksa við að ljúka verkefni, sem von var á greiðslum fyrir, en ekki skiluðu sér eins og vænst var. Þá hefði verið barist við að fá stórverkefni, sem áttu að skila félaginu hundruðum milljóna króna og hefðu gert því kleift að greiða upp allar skuldir.

Það hafi verið mat manna á þessum tíma, að betra væri að hafa þessi

gjöld í vanskilum og halda áfram rekstri í þeirri von, að fjármunir myndu skila sér og félagið gæti greitt vanskilin. Ákærði kvað félagið hafa verið á þröskuldi þess að fá verkefni upp á milljarða, það hefði verið með skrifleg fyrirheit samstarfsaðila um fjárhagslega aðstoð og með yfirlýstan áhuga aðila um samstarf eða um að kaupa félagið með vilyrði um að greiða allar þess skuldir. Því hefði það verið mikið kappsmál að halda rekstrinum áfram. Félagið hefði eygt möguleika á að greiða öll gjöldin innheimtumanni ríkissjóðs fyrir októberlok 1994. Í þessu sambandi vakti ákærði máls á því, að félagið hefði ásamt erlendum samstarfsaðila átt raunhæfasta tilboðið í Hvalfjarðargöngin, og taldi hann allar líkur til, að félagið hefði fengið það verk, hefði ekki komið til gjaldþrots þess. Þá nefndi hann útrásarverkefni fyrir Hafnarfjarðarbæ, sem bærinn hefði reyndar vanefnt af sinni hálfu.

Við aðalmeðferð málsins komu fyrir dóminn sem vitni vegna ákæru þessarar Friðrik Sophusson fjármálaráðherra, Guðmundur Sophusson, sýslumaður í Hafnarfirði, Snorri Olsen ríkisskattstjóri, Sigrún Traustadóttir, fyrrum fjármálastjóri félagsins, og Eyjólfur Kristjánsson, fyrrum lögfræðingur félagsins. Ekki þykja efni til að rekja framburð vitnanna.

Fjallað verður síðar um niðurstöður í þessum þætti málsins í forsendum og niðurstöðum dómsins.

II. Fjádráttur. Ákæra, út gefin 3. apríl 1996.

Hinn 3. janúar 1995 kærði Elvar Örn Unnsteinsson hdl. f. h. Vélstjórafélags Íslands til Rannsóknarlögreglu ríkisins fyrirsvarsmenn Hagvirkis-Kletts hf. fyrir ætlað brot gegn 247. gr. almennra hegningarlaga vegna vanskila félagsins á afdregnum félagsgjöldum starfsmanna félagsins, sem voru í Vélstjórafélagi Íslands, að fjárhæð 61.602 kr., og 27. nóvember var lögð fram bótakrafa á hendur fyrirsvarsmönnum, 91.296 kr., með vöxtum og kostnaði.

Ekki verður séð, að rannsókn hafi hafist í tilefni kærunnar fyrr en síðar, er kæra sú, sem nú verður vikið að, barst ákæruvaldi.

Hinn 15. september 1995 kærði Bjarni Ásgeirsson hdl. f. h. Félags byggingariðnaðarmanna og Lífeyrissjóðs byggingariðnaðarmanna í Hafnarfirði til ríkissaksóknara fyrirsvarsmenn nokkurra fyrirtækja, sem höfðu verið úrskurðuð gjaldþrota, fyrir ætlaðan fjádrátt og skilasvik. Meðal kærðu var ákærði sem framkvæmdastjóri Hagvirkis-Kletts hf. Kæra lögmannsins laut að því, að félaginu og lífeyrissjóðnum hefði verið valdið tjóni, þar sem afdregnum félagsgjöldum og 4% framlögum launþega í lífeyrissjóðinn hefði ekki verið skilað af Hagvirki-Kletti hf.

Með bréfi ríkissaksóknara 3. október 1995 voru RLR send kærugögnin

og þess óskað, að ætlaður fjáðráttur fyrirsvarsmanna Hagvirkis-Kletts hf. yrði rannsakaður.

Rannsóknarlögregla ríkisins hóf víðtæka rannsókn með öflun gagna frá skiptastjórum þrotabúsins og með því að kalla eftir gögnum frá lífeyrissjóðum, stéttarfélögum og Innheimtustofnun sveitarfélaga, sem gögn báru með sér, að áttu vangoldið fé vegna lífeyrissjóðsiðgjalda, félagsgjalda og meðlaga hjá Hagvirki-Kletti hf., sem hafði ekki verið skilað lögum samkvæmt.

Rannsókn RLR leiddi til útgáfu ákæru þessarar.

Ákærði hefur fyrir dóminum lýst sig saklausan af fjáðráttarbrotum samkvæmt þessari ákæru. Hann gerir ekki athugasemdir við fjárhæðir samkvæmt ákærunni, enda séu þær í samræmi við skilagreinar félagsins. Ákærði kvað rekstrarerfiðleika og fjárskort hafa valdið því, að greiðslur til þeirra lífeyrissjóða, stéttarfélaga og stofnana, sem í ákæru eru rakin, voru ekki inntar af hendi, og eigi sömu skýringar við og fram komi að framan varðandi fyrri ákæruna. Fjármunum félagsins hafi verið varið til að tryggja framhald rekstrar í þeirri von og með þeim fyrirheitum, að aðilum þessum yrði greitt að fullu, þegar betur áraði og félaginu áskotnuðust stórverkefni, sem færðu því umtalsverðar fjárhæðir. Nefndi hann í því sambandi verkefni eins og Fljótsdalsvirkjun, Hvalfjarðargöng, útrásarverkefni fyrir Hafnarfjarðarbæ o. fl.

Ákærði kvað stöðugar viðræður hafa farið fram við stjórnir og framkvæmdastjóra lífeyrissjóðanna og þeim gerð grein fyrir því, að fjármuni skorti til greiðslu iðgjaldanna, en að greitt yrði, þegar betur áraði og stórverkefni, sem voru í sjónmáli, fengjust. Hann kvað iðulega hafa verið samið um greiðslur bæði við sjóðina og lögmenn, sem verið hefðu með iðgjöldin í lögfræðilegri innheimtu. Félagið hefði ávallt sent skilagreinar og öllum því verið ljóst, hvernig staðan var. Fyrirsvarsmenn sjóðanna hefðu sýnt félaginu skilning og samið um greiðslufresti.

Í 8. tl. kafla I í ákæru er ákært fyrir vanskil á greiðslu lífeyrissjóðsiðgjalda til Lífeyrissjóðs Verkfræðingafélags Íslands tímabilið 26. ágúst 1991 til 18. september 1994, samtals að höfuðstól 1.770.420 kr. Þar af er um að ræða 4% framlag í sjóðinn, sem dregið var af launum ákærða, en ekki skilað fyrir tímabilið 29. 12. 1991 til 18. 9. 1994, 353.988 kr. Ákærði kveðst hafa fengið bréf frá sjóðnum um, að lífeyrisréttindi sín vegna þessa tímabils væru niður fallin vegna vanskilanna. Staðfesti forstöðumaður sjóðsins það fyrir dóminum.

Ákærði mótmælti fram komnum bótakröfum á hendur sér, þar sem kröfurnar væru ekki réttar og að í þeim væri ekki tekið tillit til innborgana og

hvernig þeim hefði verið ráðstafað. M. a. væri að engu tekið tillit til greiðslna úr þrotabúi Hagvirkis-Kletts hf., sem numið hafi verulegum fjárhæðum. Þá taldi ákærði fráleitt, að hann yrði dæmdur til að greiða bótakröfu Ábyrgðarsjóðs launa, þar sem Hagvirki-Klettur hefði árum saman greitt tugi milljóna króna í tryggingagjald, en það gjald stæði fjárhagslega undir þeim sjóði. Hagvirki-Klettur hf. hefði því um árábil greitt mun meira í sjóð þennan en sjóðurinn hefði nú þurft að greiða vegna gjaldþrotsins.

Við aðalmeðferð málsins komu fyrir dóminn sem vitni fulltrúar flestra þeirra sjóða og félaga, sem ákæran varðar. Fram kom hjá þeim, að starfsmenn Hagvirkis-Kletts hf., sem hin afdregnu iðgjöld og félagsgjöld vörðu, hefðu hvorki orðið fyrir skerðingu á lífeyrisréttindum sínum né félagslegum réttindum vegna vanskila félagsins, þar sem félagið hefði ávallt skilað skilagreinum yfir það, sem dregið var af launum starfsmannanna við útborgun launa. Þá kom fram, að það, sem á vantaði, eftir að sjóðirnir og félögin hefðu fengið greitt úr Ábyrgðarsjóði launa og við úthlutun úr þrotabúinu, tækju sjóðirnir og félögin á sig sjálf.

Öðru máli gegnir um afdregin lífeyrisiðgjöld vegna ákærða í Lífeyrissjóð verkfræðinga, en í því tilviki er ljóst, að vanskil á iðgjöldum hans hafa svipt hann lífeyrisréttindum í sjóðnum á því tímabili, sem iðgjöldum hans var ekki skilað.

Fram hefur komið í málinu, að meðlög, sem dregin voru af launþegum við útborgun launa hjá félaginu, en ekki skilað til Innheimtustofnunar sveitarfélaga, færðust yfir á félagið, þar sem skilagreinum var ávallt skilað til stofnunarinnar. Launþegarnir teljast því skuldlausir við stofnunina, en Hagvirki-Klettur hf. kom í þeirra stað sem skuldari meðlaganna í samræmi við lög stofnunarinnar.

Upplýst er í málinu, að þeir lífeyrissjóðir, sem lýstu kröfum í þrotabúi Hagvirkis-Kletts hf., fengu við úthlutun úr búinu greiddar samtals 2.263.899 kr. upp í kröfur sínar og stéttarfélögin á sama hátt 827.018 kr. úr búinu upp í félagsgjöld sín.

Þá voru Innheimtustofnun sveitarfélaga greiddar 245.758 kr. upp í sínar kröfur af búinu.

Þá greiddi Ábyrgðarsjóður launa sjóðunum og félögunum samtals 13.819.233 kr. upp í kröfur með vöxtum og kostnaði. Þá er upplýst, að Sam-einaða lífeyrissjóðnum voru greiddar 1.150.000 kr. upp í kröfur sjóðsins af andvirði sölu fjáruminna muna, sem voru í eigu Verkfræðipjónustu Jóhanns G. Bergþórssonar, er bent var á við aðför hjá Hagvirki-Kletti hf. Er því ljóst, að tjón, sem af vanefndum leiddi, er talsvert minna en tölur samkvæmt ákæru benda til.

Af hálfu ákæruvalds hafa verið lagðir fram útreikningar, sem sýna eftirstöðvar höfuðstóls samkvæmt skilagreinum félagsins að teknu tilliti til þess, sem úr búinu fékkst greitt upp í kröfur, og er þar miðað við, að greiðslur úr búinu gangi upp í höfuðstól. Samkvæmt því næmu eftirstöðvar höfuðstóls lífeyrissjóðsiðgjalda að frátöldum iðgjöldum ákærða sjálfs í Lífeyrissjóð verkfræðinga 8.334.193 kr. í stað 11.671.047 kr. samkvæmt ákæru og eftirstöðvar höfuðstóls félagsgjalda til stéttarfélaga 303.669 kr. í stað 1.130.681 kr. samkvæmt ákæru. Með sama hætti næmi ógreiddur höfuðstóll meðlags-skulda 1.545.875 kr. í stað 1.791.693 kr. samkvæmt ákæru. Ef tillit er tekið til greiðslu frá þriðja manni inn á skuld við Sameinaða lífeyrissjóðinn, 1.150.000 kr., með sama hætti, þá nemur ógreiddur höfuðstóll vegna lífeyrissjóðsiðgjalda 7.184.193 kr. Verður því ógreiddur höfuðstóll samkvæmt ákæru samtals 9.033.731 kr. Í þessu sambandi er ekki tekið tillit til greiðslna úr Ábyrgðarsjóði launa.

Við aðalmeðferð málsins komu eftirtaldir fyrir dóm sem vitni í þessum þætti málsins:

Haraldur Hafsteinn Jónsson, formaður Félags íslenskra rafvirkja, Daníel Árnason, framkvæmdastjóri Lífeyrissjóðs Suðurnesja, Þorgeir Eyjólfsson, forstjóri Lífeyrissjóðs verslunarmanna, Vignir Eypórsson, varaformaður Félags járníðnaðarmanna, Finnbjörn Hermannsson, starfsmaður Trésmiðafélags Reykjavíkur, Haukur Harðarson, starfsmaður Bíliðnafélagsins, Jóhannes Siggeirsson, framkvæmdastjóri Sameinaða lífeyrissjóðsins, Guðmundína Ragnarsdóttir, lögfræðingur Innheimtustofnunar sveitarfélaga, Guðmundur Gígja rannsóknarlögreglumaður, Albert Sveinsson, útibústjóri Íslandsbanka hf. í Hafnarfirði, Þorsteinn Húnbogason, framkvæmdastjóri Lífeyrissjóðs rafiðnaðarmanna, Jón Hallsson, framkvæmdastjóri Lífeyrissjóðs verkfræðinga, Unnur Helgadóttir, formaður Verslunarmannafélags Hafnarfjarðar, Grétar Þorleifsson, skrifstofustjóri Félags byggingariðnaðarmanna í Hafnarfirði, Erlingur Kristjánsson, Sigurður T. Sigurðsson, formaður Verkamannafélagsins Hlífar í Hafnarfirði, Gunnar Baldursson, forstöðumaður rekstrarsjóða hjá V. Í. B. Þá kom fyrir dóminn sem vitni vegna beggja þátta málsins Árni Grétar Finnsson hrl., stjórnarmaður í Landsvirkjun og Íslenskum aðalverktökum.

Fjallað verður um niðurstöður í þessum þætti málsins í forsendum og niðurstöðum dómsins.

Helstu varnir ákærða.

A. Virðisaukaskattur og staðgreiðsla.

Sýknukröfu sína reisir ákærði m. a. á því, að í greinargerð skv. lögum um virðisaukaskatt og biðgreiðslu opinberra gjalda sjáist þess hvergi merki, að ætlun löggjafans hafi verið sú, að stíga ætti svo afdrifaríkt spor að gera það refsivert að greiða skattinn ekki á réttum tíma vegna getuleysis eða fyrir trassaskap. Hafa verði í huga þá meginreglu íslenskrar réttarskipunar, að kröfuréttindi njóti ekki refsiverndar, hvað greiðsludrátt eða vangreiðslu almennt varði.

Afleiðingar svo strangra reglna sem ákærvaldið byggir á, að sé að finna í tilgreindum lagaákvæðum, séu margvíslegar:

1. Þegnarnir gætu verið dæmdir til frelsissviptingar fyrir fátækt.
2. Skattþegn vsk. gæti verið dæmdur til refsingar fyrir að skila ekki skatti, sem ómögulegt væri að innheimta.
3. Skyndilegt áfall í rekstri stórfyrirtækis gæti valdið því, að forsvarsmaður félagsins yrði dæmdur til greiðslu svimhárrar sektar og e. t. v. refsivistar.

Lesi verði lögin með þeim hætti, að það þurfi að hafa verið ásetningur eða stórkostlegt kæruleysi, sem varð þess valdandi, að ekki var staðið í skilum með skattinn. Í tilfelli ákærða hafi hvorugu verið fyrir að fara. Um hafi verið að ræða getuleysi félagsins til greiðslu, en allt gert, sem unnt var, til að greiða inn á skuldirnar og varna lokun.

Þá hafi vanskilin verið skammvinn og í raun „eðlilegur“ aðdragandi að gjaldþrotaskiptum á félaginu.

Í málinu hafi verið gerð grein fyrir aðdraganda gjaldþrotaskiptanna og þeirri þrotlausu baráttu, sem Hagvirki-Klettur hf. stóð í undir stjórn ákærða fyrir tilvist félagsins, þar sem allt kapp hafi verið lagt á að geta staðið við skuldbindingar. Þá hafi verið gerð grein fyrir því, hvaða væntingar það voru, sem gáfu mönnum þrek til að berjast áfram, væntingar, sem sýslumaður og fjármálaráðherra mátu sem réttlætingu fyrir frestun innheimtuaðgerða.

Hvað virðisaukaskattinn varðar, sé einungis um vanskil í gjalddögum í júní og ágúst að tefla. Fráleitt sé, að ákærða verði dæmd refsing vegna vangreiðslu vsk. með gjalddaga 5. október 1994. Fyrirtækið hafi verið innsiglað degi áður af innheimtumanni skattsins og ákærða því með öllu óheimilt og ókleift að greiða skattinn. Verulega hafi verið greitt inn á júní-gjalddaga. Í staðgreiðslu sé einungis um að ræða vanskil þriggja mánaðarlegra gjalddaga. Hér sé því einnig um skammvinn vanskil að ræða.

Þá hafi allan tímann verið haft samráð við sýslumann, sem veitt hafi

frest, m. a. með vilja fjármálaráðuneytis. Þá hafi verið brotin jafnræðisregla á ákærða, þar sem fjármálaráðuneytið hafi ekki svarað fyrirspurnum, sem ákærði telur sig vissan um, að svör um myndu leiða í ljós, að látið væri óátalið, að hundruð gjaldenda vsk. og staðgreiðslu fengju óátalið að skulda jafnlangt tímabil og lengra en nemur vanskilum félagsins fyrir gjaldþrot, án þess að nokkur ástæða þætti til þess af hálfu þeirra opinberra aðila, sem þau mál annast, að gefa út ákæru á hendur þessum aðilum. Tómlæti í svörum veiti löglíkur fyrir þeim staðhæfingum.

Varakröfu sína um, að refsing verði látin niður falla eða verði skilorðsbundin, rökstyður ákærði á þennan hátt:

1) Engin launung hafi verið viðhöfð um vangreiðslur þeirra gjalda, sem ákært er vegna. Þvert á móti hafi skilagreinar verið sendar reglulega og bókhald félagsins verið til fyrirmyndar. Um það vitni m. a. skýrslur skiptastjóra búsins og endurskoðenda á þeirra vegum.

2) Ákærði hafi alla tíð haft réttmæta ástæðu til að ætla, að þær breytingar yrðu á rekstri félagsins, að takast mætti að standa í skilum með allar fjárskuldbindingar þess.

3) Allar greiðslur og ráðstöfun á fjármunum félagsins hafi verið í því skyni einu að tryggja framhald rekstrar þess, enda hafi ekki komið til neinna athugasemda af hálfu þrotabús félagsins.

4) Ákærði hafi lagt allt sitt undir, til að unnt væri að tryggja áfram rekstur félagsins. Hann sé nú með öllu eignalaus, og há sekt jafngildi því frelsissviptingu, enda þótt þau málalok séu hagfelldari ákærða en refsivist. Þá beri við ákvörðun refsingar að taka tillit til efnahags ákærða, sbr. 51. gr. alm. hgl. Þá hafi höfðun málsins ein sér valdið ákærða verulegum óþægindum vegna umfjöllunar í fjölmiðlum.

B. Fjárdráttur.

Sýknukrafa er reist á því, að ekki sé um fjárdrátt að ræða. Af hálfu félagsins hafi eingöngu verið um að ræða greiðsludrátt og síðar greiðsluþrot vegna gjaldþrotsins.

Þá sé það viðtekin venja, að launagreiðendur haldi ekki aðskildum þeim hluta launa, sem þeim beri að greiða öðrum en launþega. Sá hluti launa, sem greiða eigi öðrum, sé færður sem skuld við skuldareiganda. Dæmi um hið gagnstæða sé einungis að finna í lögum um Innheimtustofnun sveitarfélaga, en það ákvæði sé fallið niður fyrir notkunarleysi. Allir innheimtuaðilar viðurkenni þetta í reynd með framgangi sínum.

Þessi viðurkenning birtist í reynd í ítrekuðum frestum á innheimtuaðgerðum og samningum um gjaldfallnar greiðslur. Í reynd komi þetta fram í því, að flestir eða allir innheimtuaðilar líta á þessi gjöld sem sínar kröfur á

launagreiðanda, en láti launþegana ekki gjalda greiðsludráttar eða þess, að greiðslur berast alls ekki. Það sé ekki fjárdráttur að greiða ekki skuldir sínar á gjalddaga, hvort sem er vegna getuleysis eða viljaskorts.

Af hálfu ákærða er talið, að vísa eigi ákæru þessari frá dómi af sjálfsdádóm, þar sem í ljós hafi komið, að málatalbúnaður ákæruvaldsins sé allur í skötulíki. Í ákæru sé ekki gerð grein fyrir því, að hverjum fjárdráttur beinist, ekki gerð grein fyrir innborgun félagsins inn á kröfur og ekki tekið tillit til þess, sem úr þrotabúi eða Ábyrgðarsjóði launa greiddist. Þá hafi undir rekstri málsins komið fram villur í ákæru.

Af hálfu ákærða er sýknukrafa enn fremur reist á eftirfarandi:

Aldrei hafi verið um ásetning hjá ákærða að ræða að draga félaginu féð. Alla tíð hafi vilji ákærða staðið til, að við allar fjárhagsskuldbindingar yrði staðið. Hann hafi ætíð talið, að væntanlegar tekjur félagsins myndu gera því kleift að standa við allar skuldbindingar. Félagið hafi allan þann tíma, sem ákæra tekur til, verið í verulegum greiðsluferfiðleikum. Þá hafi tileinkun verðmæta aldrei getað orðið. Fé hafi einfaldlega ekki verið til hjá félaginu til að efna þessa hluta af launagreiðslum, þegar að gjalddaga þeirra kom.

Hafi fjárdráttarbrot einhvern tíma orðið, er á því byggt, að með ítrekuðum samningum um breytta greiðslutilhögun og frestun á innheimtuaðgerðum hafi innheimtuaðilar í raun samþykkt greiðsludráttinn og þar með upp hafið hinn refsiverða þátt verknaðarins. Við vangreiðsluna hafi því engin auðgun orðið hjá félaginu og ekkert tap hjá þeim, sem ætlaður fjárdráttur hafi átt að beinast að.

Fallist dómurinn á, að um fjárdrátt hafi verið að ræða, er krafist sýknu vegna greiðslna, sem félaginu bar að greiða vegna ákærða sjálfs, er glatað hafi lífeyrisréttindum sínum, og iðgjalda fjármálastjóra félagsins, lögfræðings þess og eins eigenda þess, Svavars Skúlasonar, sem öllum hafi verið kunnugt um vangreiðsluna. Þá er krafist sýknu vegna aðila, sem ákæra tekur til, en lýsa ekki kröfum sínum í þrotabúið. Loks er krafist sýknu af ákæru um fjárdrátt að svo miklu leyti sem ætlað dregið fé greiddist af þrotabúi félagsins, Verkfræðipjónustu J. G. B. hf. og Ábyrgðarsjóði launa.

Varakröfu sína um niðurfellingu refsingar eða skilorðsbundna refsingu styður ákærði sömu sjónarmiðum og fram koma um fyrri ákæru.

V.

Niðurstaða.

I. Ákæra, út gefin 16. janúar 1996.

Lagaákvæði, sem ákærði er talinn hafa brotið.

Í lögum nr. 50/1988 um virðisaukaskatt segir eftirfarandi í 1. mgr. 40. gr.:

„Skýri skattskyldur aðili af ásetningi eða stórkostlegu hirðuleysi rangt

eða villandi frá einhverju því, er máli skiptir um virðisaukaskatt hans, eða afhendi hann eigi á lögmæltum tíma virðisaukaskattsskýrslu eða virðisaukaskatt, sem hann hefur innheimt eða honum bar að innheimta, skal hann auk ógreidds skatts greiða sekt, er nemi allt að tífaldri þeirri fjárhæð, sem undan var dregin, vanrækt var greiðsla á eða ofendurgreidd var. Álag skv. 27. gr. dregst frá sektarfjárhæð.“

Í 6. mgr. sömu greinar segir:

„Sé brot ítrekað eða sakir miklar að öðru leyti, má auk sektar beita varðhaldi eða fangelsi allt að sex árum.“

Í lögum nr. 45/1987 um staðgreiðslu opinberra gjalda segir eftirfarandi í 1. mgr. 30. gr.:

„Skýri skattskyldur aðili, sbr. III. kafla, af ásetningi eða stórkostlegu hirðuleysi rangt eða villandi frá einhverju því, er máli skiptir um staðgreiðsluskil hans, haldi eigi eftir eða afhendi eigi á lögmæltum tíma skilagreinar eða þær greiðslur vegna launamanns, sem hann hefur haldið eftir eða bar að halda eftir skv. 15.–17. gr., sbr. 20. gr., skal hann auk vanskilafjár greiða sekt allt að tífaldri þeirri fjárhæð, sem undan var dregin eða vanrækt var greiðsla á. Álag skv. 1. tölul. 2. mgr. 28. gr. dregst frá sektarfjárhæð.“

Í 7. mgr. sömu greinar segir:

„Sé brot ítrekað eða sakir miklar að öðru leyti, má auk sektar beita varðhaldi eða fangelsi allt að sex árum.“

Ákærði hefur fyrir dómnum viðurkennt að hafa tekið um það ákvörðun sem framkvæmdastjóri félagsins og borið á því ábyrgð, að virðisaukaskatti þeim og þeirri staðgreiðslu opinberra gjalda, sem ákæra tekur til, var ekki skilað innheimtumanni ríkissjóðs á lögmæltum tíma. Ákærði undanskilur sig þó ábyrgð á virðisaukaskatti með gjalddaga 5. október 1994, 6.120.007 kr., þar sem starfsemi félagsins hafi verið stöðvuð og innsiglið daginn áður, 4. október, og því hafi það hvorki verið á hans færi að skila virðisaukaskatti í þeim gjalddaga né greiða skattinn.

Eins og áður getur, kveður ákærði fjárskort félagsins hafa valdið því, að ekki reyndist unnt að greiða innheimtumanni ríkissjóðs, en öllum inn komnum fjármunum félagsins hafi verið varið til að halda rekstri þess gangandi, þ. á m. til greiðslu launa.

Með hliðsjón af framburði ákærða og vitna fyrir dómnum og þeim rannsóknargögnum, sem ákæra er reist á og ekki hafa verið bornar brigður á, þykir sannað, að ákærði hafi gerst sekur um þá háttsemi, sem honum er gefin að sök í ákæru þessari í köflum I og II, að öðru leyti en því, að sýkna ber ákærða af þeirri háttsemi að hafa ekki staðið ríkissjóði skil á virðisaukaskatti á gjalddaga 5. október 1994, 6.120.007 kr., enda var ákærða það ókleift, þar sem fyrirtækið var innsiglað daginn áður og það lýst gjaldþrota 6. október s. á.

Ákærði er því sakfelldur fyrir að standa ríkissjóði eigi skil á virðisauka-skatti, samtals að fjárhæð 16.432.531 kr., og staðgreiðslu opinberra gjalda, samtals að fjárhæð 12.651.793 kr.

Háttsemi ákærða er réttilega færð til refsíakvæða í ákæru.

Samkvæmt þessu er ekki fallist á, að áðurgreindar varnarmálsástæður ákærða leiði til algerrar sýknu, en þær koma hins vegar til álita við ákvörðun refsingar.

II. Ákæra, út gefin 3. apríl 1996.

Ákærði hefur fyrir dóminum viðurkennt að hafa sem framkvæmdastjóri Hagvirkis-Kletts hf. tekið ákvörðun um og borið ábyrgð á, að þeim iðgjöldum til lífeyrissjóða, félagsgjöldum til stéttarféлага og meðlögum til Innheimtustofnunar sveitarfélaga, sem dregin höfðu verið af launum launþega félagsins við útborgun launa, var ekki skilað til viðkomandi sjóða, féлага og stofnunar á tilskildum tíma. Ekki eru bornar bríður á endanlegar fjárhæðir í ákæru, sem byggjast á skilagreinum félagsins.

Ákærði kveður fjárhagserfiðleika félagsins hafa valdið því, að ekki var unnt að greiða þessa fjármuni. Allar inn komnar tekjur félagsins hafi farið í að halda rekstri gangandi í þeirri trú, að með nýjum stórverkefnum, sem í sjónmáli voru, og með fjármögnun samstarfsaðila í tengslum við þau mætti gera full skil á þessum gjöldum.

Samkvæmt 2. gr. laga nr. 55/1980 um starfskjör launafólks og skyldutryggingu lífeyrisréttinda er atvinnurekendum skylt að halda eftir af launum starfsfólks síns iðgjaldshluta þess og standa viðkomandi lífeyrissjóði skil á honum ásamt mótframlagi sínu samkvæmt þeim reglum, sem settar eru um iðgjaldsgreiðslur í reglugerð viðkomandi sjóðs eða lögum. Þá segir í 2. mgr. 6. gr. sömu laga, að atvinnurekanda sé skylt að halda eftir af launum starfsmanns iðgjaldi hans til viðkomandi stéttarfélags skv. þeim reglum, sem kjarasamningar greina.

Í 5. gr. laga nr. 54/1971 um Innheimtustofnun sveitarfélaga segir m. a.:

„Vanræki barnsfaðir að einhverju eða öllu leyti að verða við innheimtukröfu, getur Innheimtustofnunin:

1. Krafíð kaupgreiðanda um að halda eftir hluta af kaupi eða aflahlut til lúkningar meðlögum. Skulu slíkar kröfur ganga fyrir öðrum kröfum, þ. á m. kröfum sveitarsjóða og innheimtumanna ríkissjóðs. Kaupgreiðendur skulu halda slíku innheimtufé aðgreindu frá eigin fé eða fé fyrirtækis.“

Samkvæmt gögnum málsins fullnægði ákærði þeirri skyldu samkvæmt framanskráðu að halda eftir lífeyrisiðgjöldum, félagsgjöldum og meðlögum við útborgun launa til starfsmanna félagsins, og einnig er upplýst, að félagið lét viðkomandi innheimtuaðilum að jafnaði í té skilagreinar yfir það, sem haldið var eftir af launum, en á hinn bóginn brást hann þeirri lagaskyldu

sem framkvæmdastjóri að standa viðkomandi sjóðum, félögum og stofnun skil á því, sem dregið var af launum starfsmannanna, en sannað þykir, að þeir fjármunir hafi verið nýttir í rekstur félagsins.

Með hliðsjón af framburði ákærða og vitna og samkvæmt þeim rannsóknargögnum, sem ákæra þessi er byggð á, telst því sannað, að ákærði hafi sem framkvæmdastjóri Hagvirkis-Kletts hf. gerst sekur um þá háttsemi, sem honum er gefin að sök í köflum I og II í ákæru þessari, og með því unnið til refsingar samkvæmt 1. mgr. 247. gr. almennra hegningarlaga að öðru leyti en því, að sýkna ber ákærða af fjárdrætti, að því er varðar vangreidd lífeyrissjóðsiðgjöld hans sjálfs í Lífeyrissjóð verkfræðinga, samtals 353.988 kr., þar sem auðgunartilgangur þykir ekki sannaður í því tilviki, enda upplýst, að ákærði hefur orðið fyrir umtalsverðri skerðingu lífeyrissréttinda sinna hjá sjóðnum vegna vangreiðslunnar.

Fjárdráttur, sem ákærði er sakfelldur fyrir samkvæmt ákæru þessari, nemur samtals 13.239.373 krónum. Þar af nema vangreidd lífeyrissjóðsiðgjöld 10.317.058 krónum, vangreidd félagsgjöld 1.130.681 kr. og vangreidd meðlög 1.791.633 kr.

Ekki er fallist á þau rök verjanda ákærða, að fjárhæð fjárdráttarins skuli miðast við þá fjárhæð, sem eftir stendur, þegar greiðslur úr þrotabúi félagsins, greiðslur úr Ábyrgðarsjóði launa og greiðslur frá þriðja manni hafi verið dregnar frá. Miða ber við fullframningartíma brotanna, en á hinn bóginn er það ákærða til hagsbóta við ákvörðun refsingar, að dregið var úr tjóni vegna brota hans.

Samkvæmt framanskráðu leiða þær málásástæður, sem verjandi ákærða hefur fært fram, ekki til þess, að ákærði verði sýknaður af þessari ákæru, en þær koma á hinn bóginn sumar hverjar til álita við ákvörðun refsingar ákærða.

VI.

Ákvörðun refsingar og sakarkostnaður.

Ákærði hefur ekki áður sætt refsingum, er hér skipta máli.

Við ákvörðun refsingar ákærða ber annars vegar að líta til þess, að brot hans samkvæmt fyrri ákæru námu verulegum fjárhæðum, en hins vegar, að þau voru framin á afar stuttum tíma. Þá ber til þess að líta, að engin launung hvíldi yfir brotunum, virðisaukaskattsskýrslum og skilagreinum um staðgreiðslu var skilað og innheimtumanni ríkissjóðs gerð grein fyrir erfiðri stöðu félagsins, og leitast var við að greiða eins og félaginu var frekast unnt.

Hvað síðari ákæru varðar, ber að taka tillit til þess, að brotin voru framin á talsvert löngum tíma og námu umtalsverðum fjárhæðum. Engin launung hvíldi yfir þeim brotum.

Þá verður í báðum tilvikum að hafa hugfast, að um var að ræða fyrirtæki með umfangsmikinn rekstur, og eru því allar fjárhæðir í hærra lagi af þeim sökum. Þá verður og að horfa til þess, að óumdeilt er, að bókhald félagsins var jafnan óaðfinnanlegt og að félagið skilaði innheimtuaðilum skatta og iðgjalda samviskusamlega skilagreinum yfir afdregið fé, enda þótt ekki reyndist unnt að greiða það. Telja verður upplýst, að félagið hafi jafnan gert innheimtuaðilum grein fyrir stöðu mála og greiðsluferfiðleikum þess og reynt að semja um greiðslufresti í þeirri trú, að hjartari tímar væru fram undan, sem myndu gera því kleift að standa við skuldbindingar sínar.

Í máli þessu er ósannað, að ákærði hafi auðgast persónulega vegna þeirrar háttsemi, sem hann er sakfelldur fyrir. Hitt er sönnu nær, að ákærði hafi lagt allt sitt undir í þeirri viðleitni sinni að bjarga félaginu frá falli og tryggja áfram rekstur þess. Með hliðsjón af því, sem gögn, er fram hafa verið lögð, bera með sér, hvíla svo miklar fjárhagslegar skuldbindingar á ákærða persónulega, að hann er í reynd nánast eignalaus.

Í málinu hafa verið lögð fram gögn, sem sýna og staðfesta þá viðleitni ákærða að rétta hlut fyrirtækisins með öflun stórra verksamninga og tilraunum í tengslum við þá til að útvega nýtt fé inn í félagið. Eru væntingar ákærða um betri tíð hjá félaginu í þeim efnum ekki dregnar í efa. Á hinn bóginn verður að líta til þess, að á þeim tíma, sem ákærun taka til, og þó einkum undir það síðasta var ljóst, að frekari rekstur félagsins var vonlaus, nema hvort tveggja kæmi til, nýtt fjármagn og umtalsverð verkefni. Við þessar aðstæður ákvað ákærði hins vegar að halda rekstri áfram í þeirri trú, að úr rættist.

Ákærði hefur undir rekstri málsins lagt sitt af mörkum til að upplýsa málið og skýrt hreinskilnislega frá öllum atvikum. Við ákvörðun refsingar ákærða ber til þess að líta, að tjón af fjárdráttarbrotum hans hefur reynt minna en ákæra bendir til, þar sem talsverðar fjárhæðir greiddust upp í kröfur úr þrotabúi Hagvirkis-Kletts hf. Þá hafa brotin ekki bitnað á launþegum félagsins eða skert lífeyrisréttindi þeirra og félagsleg réttindi.

Þegar framanritað er allt virt, þykir refsing ákærða að hafðri hliðsjón af 77. gr. almennra hegningarlaga hæfilega ákveðin fangelsi tólf mánuði. Með hliðsjón af atvikum öllum, málsbótum ákærða og framanskráðu þykir rétt að ákveða, að fullnustu allrar refsingarinnar skuli fresta og hún niður falla að liðnum þremur árum, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 22/1955.

Þá ber enn fremur að dæma ákærða til greiðslu sektar til ríkissjóðs, og þykir sektin með vísan til fjárhagslegrar stöðu ákærða, sbr. 51. gr. almennra hegningarlaga, og með tilliti til lengdar dæmdrar fangelsisrefsingar hæfilega

ákveðin 4.000.000 króna. Verði sektin eigi greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins, komi fangelsi átta mánuði í hennar stað.

Þá ber að dæma ákærða til greiðslu alls sakarkostnaðar, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Bjarna Þórs Óskarssonar héraðs-dómslögmanns, sem þykja með hliðsjón af umfangsmikilli vinnu verjandans við lögreglurannsókn og þó einkum við meðferð þessa máls, hæfilega ákveðin 400.000 krónur.

Þá ber að dæma ákærða til greiðslu saksóknarlauna, er renni í ríkissjóð, og þykja þau hæfileg 200.000 krónur.

VII.

Bótakröfur.

Eins og að framan getur, hafa níu aðilar krafist bóta úr hendi ákærða, sem hefur mótmælt kröfunum. Fram hefur komið í málinu, að bótakröfunum er í ýmsu áfátt. Þannig hafa eigendur krafna, sem fengu úthlutað upp í kröfur sínar úr þrotabúinu, ekki gert dóminum eða ákærvaldi grein fyrir því eða hvernig þeim fjármunum var ráðstafað. Þá hefur verið upplýst um greiðslu frá þriðja manni, sem ekki er tekið tillit til í kröfugerð. Þá eiga kröfurnar það sammerkt, að ekki er nægileg grein gerð fyrir ráðstöfun innborgana. Þótt þessu sé ekki eins farið í öllum tilvikum, er það mat dómsins, að frekari málflutnings væri þörf um kröfurnar allar, áður en unnt þætti að leggja á þær efnisdóm. Myndi það hefja framgang refsímálsins úr hófi, og verður því ekki komist hjá því að vísa þeim öllum frá dómi, eins og nánar greinir í dómsorði.

D ó m s o r ð:

Ákærði, Jóhann Gunnar Bergþórsson, sæti fangelsi í tólf mánuði, en fullnustu refsingarinnar skal fresta og hún niður falla að liðnum 3 árum frá uppkvaðningu dómsins, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. lög nr. 22/1955.

Ákærði greiði jafnframt 4.000.000 króna sekt til ríkissjóðs innan 4 vikna frá birtingu dómsins, en sæti ella fangelsi í 8 mánuði.

Ákærði greiði allan sakarkostnað, þar með talin málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Bjarna Þórs Óskarssonar héraðsdómslögmanns, 400.000 krónur, og saksóknarlaun, er renni í ríkissjóð, 200.000 krónur.

Bótakröfum Vélstjórafélags Íslands, Verslunarmannafélags Hafnarfjarðar, Lífeyrissjóðs Verkfræðingafélags Íslands, Sameinaða lífeyrissjóðsins, Lífeyrissjóðs Norðurlands, Verkalýðsfélagsins Einingar, Verkalýðsfélagsins Fram, Innheimtustofnunar sveitarfélaga og Ábyrgðar-sjóðs launa er vísað frá dómi.